

V. Lozovyi, Doctor of History
National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine

SOLDIERS AND DESTABILIZATION OF SOCIAL AND POLITICAL SITUATION: WORLD WAR I INFLUENCE ON THE REVOLUTION PROCESSES IN UKRAINE (1917)

The main problem of this paper is to analyze the role play and soldiers in the growth of social extremism in 1917. The author sets the task to highlight the background and development of mass anti-social behavior of soldiers, to find out its mental basis, to reflect the transformation of social psychology soldiers that led to the escalation of revolutionary elements. Found that the actions of the soldiers had more organizational drawn political and ideological movement. Said motion was mostly criminal anarchist rather than revolutionary political.

Keywords: The First World War, soldiers, Ukrainian revolution, destabilization.

УДК 94 (477.83-25) "20"

В. Манзуренко, редактор
часопис "Однострій", Львів

УКРАЇНСЬКІ СІЧОВІ СТІЛЬЦІ У ЛИСТОПАДОВИХ БОЯХ ЗА ЛЬВІВ

Стаття присвячена участі українського добровольчого військового формування австро-угорської армії – Українських Січових стрільців – в українсько-польській війні, що розпочалася у листопаді 1918 р. у Львові. Порівнюються військові сили української та польської сторін, що боролися за місто у цей час. Автор наголошує на історичному значенні та ролі УСС в історії боротьби українського народу за незалежність.

Ключові слова: Українські Січові стрільці, листопадові бої, українсько-польська війна, Галичина, Львів.

На початку листопада 1916 р. в Австрії сталася політична подія, яка мала великий вплив на розвиток української політичної думки. 4 листопада 1916 р. австро-угорський і німецький уряди проголосили створення самостійного польського королівства. Галичина мала бути відокремлена та перейти у становище федеративної складової частини Австрії. Внаслідок цього уряд і парламент у Відні не мали ніякого впливу на внутрішні справи Галичини та не могли контролювати польську адміністрацію. Це означало про передання українського народу в Галичині під повну владу поляків та про велику небезпеку у його подальшому розвитку.

Цим фактом австрійська влада засвідчила про своє справжнє ставлення до української справи. Від початку війни вона давала представникам української політичної еліти обіцянки і запевнення про поділ Галичини на український і польський автономні краї. Наприклад, прем'єр-міністр граф Карл Штірк (1859–1916) у своїй заяві від 7 листопада 1915 р. вказував, що під проводом цісаря відбулася коронна рада, на якій вирішено, що після війни наступить поділ Галичини на окремі національні автономні краї [1, с. 171].

Листопадовий акт був повним ударом для лояльних політиків, які репрезентували українську справу перед державними колами у Відні. Вони були надто великими оптимістами щодо відношення Австрії до українців та передавали ці настрої українському громадянству. Цей акт був тяжким ударом для українського народу, який зв'язував найскромніші надії з великим жертвами у війні. В той же час реакція січових стрільців не мала такого драматичного характеру, як у середовищі українського громадянства. Вони вже давно позбулися надій на сторонні сили поза власною нацією та на цісарську ласку, бо добре пізнали ціну австрійського союзника та перестали йому вірити. Вороже спрямування австрійської влади проти інтересів українського народу вперше поставило доцільність існування легіонерів, "бути чи не бути" та про сенс подальшої боротьби на стороні Австрії. Українська Бойова Управа звернулася до січових стрільців, де вказувалось, що вони не сміють сходити зі сцени боротьби народу за своє майбуття і не повинні дати вирвати зброю з рук. Далекоглядний сотник Дмитро Вітовський переконував старшин і стрільців, що Легіон потрібно зберегти як ядро майбутньої української армії. Українці почали старанно розбудовувати свій Легіон. Вони зібрали всіх стрільців, які були у відпустках, всіх, що одужали

після поранень, почали набирати добровольців, які проходили сувору німецьку школу військової науки і ставали першокласними вояками. До березня 1917 р. легіон УСС мав 8 сотень, включно з Гуцульською і Технічною.

Цього разу переміг інстинкт самозбереження. Почуття відповідальності наказало січовим стрільцям затримати зброю в своїх руках. Вони морально не зламались, а, навпаки, ще сильніше скріпили свої ряди, щоб зберегти Легіон до слушного часу. Війна з Росією ще не була закінчена, а вже відчувалось, що суперечки з поляками за Галичину перейдуть у збройний конфлікт.

Це передчуття виявилось правдивим, коли вночі з 31 жовтня на 1 листопада 1918 р. українські війська під командою Д. Вітовського від імені уряду Західноукраїнської Народної Республіки перебравли владу у Львові. В той час Легіон УСС за наказом австрійського штабу знаходився на Буковині. Його командний склад з більшістю сотень був розміщений в Чернівцях, один кіш стояв у Вишніці, дві сотні було приділено до прикордонної служби на Буковинсько-Бесарабському кордоні.

У вересні 1918 р. у Львові було створено таємну старшинську організацію, яка готувала військове повстання в Галичині. Всі свої плани вони будували на скупченні Легіону УСС в районі Львова, та цьому зашкодили впливові польські кола, які за допомогою австрійської влади не дали можливості Легіону вступити до Львова. В той же час польські історики стверджують, що австрійці разом з німцями підтримували українців в Галичині, допомагали їм організовувати повстання та для того спеціально стягували до Львова і Східної Галичини військові частини австрійської армії, які переважно складались з українців.

Польський політичний і державний діяч, перший голова відродженої польської держави Йозеф Пілсудський вказує, що австрійці, і зокрема цісар Карл, були ініціаторами та допомагали українцям у боротьбі з поляками за Львів. Він стверджує, що відповідальність за цю боротьбу несе цісар Карл, який спонукав до цього українців [2, с. 178].

Польський історик Роберт Махрай стверджує, що: "11 листопада більша частина Східної Галичини знаходилась у руках українців завдяки прихильності австрійців і німців... Перша допомога для поляків прийшла з Кракова. Відібрано Перемишль, який був зайнятий українцями за допомогою австрійців..." [3, р. 71, 73].

Професор історії Ольгерд Гурка пише про листопадів бої: "Галицькі українці, яких підтримувала австрійська влада в тій області на некористь поляків, несподівано атакували Львів і Східну Галичину" [4, р. 64].

Прем'єр-міністр Польщі Ігнацій Падеревський у своєму листі від 12 січня 1919 р. до полковника Гавзе, політичного радника президента США Вудро Вільсона так представляв військову ситуацію в боротьбі за Львів: "Заскочені розбишацькою українською більшовицькою армією, жінки і дітвора Львова вхопили за зброю і боронять місто. В данім моменті сила біля 80 000 українців, озброєних і екіпірованих німцями, якими командують німецькі офіцери під начальним проводом австрійського архикнязя Вільгельма Габсбурга, стоїть перед брамами Львова..." [5, р. 375].

Якби відповідало дійсності твердження, що австрійські і німецькі політичні сили допомагали українцям, то, без сумніву, вже у жовтні 1918 р. до Львова вступив би Легіон УСС в кількості 1500 добре вишколених вояків. Якби так сталося, то поляки б не здобули в листопаді 1918 р. Львова і невідомо, чим закінчилась би українсько-польська війна. Постій фронтних частин Легіону УСС у Львові від початку жовтня 1918 р., як це планувалося, дав би можливість упродовж місяця організувати у Східній Галичині, зокрема у Львові, таку збройну українську силу, яка б на початку боротьби ліквідувала всі спроби польського збройного опору у Львові та закріпила український фронт на західних кордонах.

На мою думку, Австро-Угорська імперія вже наприкінці свого політичного життя не виявила жодної прихильності до українського народу. Вона не тільки не хотіла дразнити поляків присутністю січових стрільців у Львові, а навпаки всіма силами допомагала польській Ліквідаційній Комісії взяти владу у Львові.

Для здійснення цієї акції поляки розраховували на власні підпільні, військові сили, такі як Польська Організація Військова. Восени 1918 р. в ній налічувалося 300 членів, в тому числі 40 жінок і 80 гімназистів [6, с. 59]. Також потрібно врахувати, що серед поляків було набагато більше військових старшин, ніж серед українців. У австро-угорській армії на кожну тисячу офіцерів припадало всього два українці, а поляків – 27, які мали вищі звання. Велику роль відігравало те, що польське населення становило більшу половину мешканців Львова. В той же час поляки відчували вразливість свого кресового становища в оточенні все зростаючого українського етнічного масиву. Тому вони були вороже налаштовані до будь-яких змін, які б загрожували їх домінуючому становищу в місті. Поляки тримали під своїм контролем раду міста, засоби масової інформації, зв'язку і транспорту.

Знаючи, що до Львова їде Польська Ліквідаційна Комісія, якій австрійський намісник генерал Кароль фон Гуйн має віддати владу, українські діячі, що стояли на самостійницьких позиціях, вирішили діяти і взяти владу у свої руки. У відповідь на це вже відразу 1 листопада поляки почали збройний опір у Львові, який продовжили і поширювали в наступні дні. "Зразу ж почали напливати добровольці: головне студентська молодь, гімназійна, реміснична, робітничка, рівно ж жінки і діти. Не забракувало львівських батярів" [7, арк. 2–2 зв.]. Ці представники львівської вольниці як бойовий елемент були не досить помітними, але це була категорія відчайдушів та відважних, зокрема незрівняних у розвідчій і зв'язковій службі представників львівського люмпен-пролетаріата. Серед польських заможних верств з'явилися меценати, які давали кошти на захоплення військової долблесті. Наприклад, один з них запропонував виплатити 1 тисячу корон "за здобуття у ворога карабінів машинових по 50 корон за кожний" [7, акр. 5]. Одна з переваг поляків полягала в

тому, що більшість їх вояків були "дітьми міста", які докладно знали Львів, його вулиці та закапелки.

Національна ідея у львівських поляків виявилася значно сильнішою, ніж українська ідея у львівських та інших українців, які волею випадку опинилися в листопаді 1918 р. у Львові. Українці підійшли до збройного протистояння з поляками досить легковажно. Ось, що згадує Степан Баран, який очолював секретаріат земельних справ у Тимчасовому державному секретаріаті: "В будинку дирекції поліції зголосився до мене дня 1 листопада 1918 р. один поліцейний урядовець ...зглядно інтернування двох до трьох соток найвидатніших поляків зі Львова і провідників польської молоді, що до двох годин він виконає, а тоді буде у Львові спокій, бо можна буде проти інтернованих принорувати навіть найдаліше ідучі репресії на випадок польської руханки у Львові. Притім сказав, що список таких людей є вже у нього. ...Національна Рада рішила нікого з поляків не інтернувати" [8, с. 3].

Військові українські сили у Львові станом на 1 листопада 1918 р. були слабкі. Головну збройну силу повстання склали українські стрільці і старшини львівського гарнізону, які переважали в 15-му тернопільському, 19-му львівському, 41-му чернівецькому полках, 30-му, 50-му, 90-му окремих куренях. За підрахунками з різних джерел їх кількість становила 1,5–2,5 тисяч вояків та біля 50 офіцерів. Проте, більшість частин не були бойовими, в них проходили службу багато непридатних до строю стрільців. Не всі вони були готові до тривалої участі в боях. Після встановлення українського контролю над містом близько половини з них, ставши вільними від австрійського військового обов'язку, покинули Львів і повернулись додому. Третього листопада українських вояків у Львові було 648 осіб [9, с. 128]. Вони, на відміну від польських, не були пристосовані до ведення міських боїв. "Добровольці, які наплили зі сіл, не мали ще найменшого поняття про військову службу і потребували елементарного вишколу. Коли навіть з вояків українців давньої австрійської армії було добрих свідомих борців яких дві до три сотні у Львові, то й вони не являли собою ніякої сили, бо хоч був це вояк знаменитий, але вишколений в окопах, у вуличних боях міста не являє собою найменшої вартости, головно в місті, де населення здебільшого вороже і де з кожного вікна чигала на нього куля з криса або револьверу" [10, с. 24–25].

Коли на ратушеві вежі пробіла четверта година, українські військові сили почали діяти. Першим порадив поручник Ілько Цюкан, який повідомив: австрійські, німецькі і угорські підрозділи будуть додержуватись нейтралітету. Невдовзі загін поручника Теодора Мартинця захопив ратушу, а хорунжий Сендецький з 75 стрільцями оволодів намісництвом і заарештував генерала Кароля фон Гуйна. Ветеран легіону УСС четар Гриць Трух зайняв комендатуру і полонив генерала Пфефера, а четар Л. Огоновський роззброїв в казармі на Казимирівській двісті поліцаїв. О п'ятій ранку відключено міський телефон і телеграфну лінію із Заходом. За кілька годин зайнято вокзали – головний, Підзамче, Персенківку, Личаків. Удосвіта Львів повністю контролювали українські війська, на його вулицях з'явилися озброєні патрулі з синьо-жовтими стрічками на шапках, а над міською ратушею замайорів синьо-жовтий прапор, виготовлений Марією Лазорко (дружина директора "Народної Торгівлі") і встановлений 17-літнім вістуном Степаном Панківським (геройно загинув у бою під Вовчухами у березні 1919 р.). О сьомій годині ранку командувач українськими військовими силами Д. Вітовський з великим піднесенням віддав рапорт К. Левицькому про

те, що, не втративши ні одного стрільця, його війська оволоділи Львовом.

Взявши владу у місті, українці не сподівалися, що полякам вдасться так швидко отямитися, і вже до кінця першого листопадового дня вони здобудуть серйозні успіхи. Але нічого дивного не було. По-перше, у двохсоттисячному Львові вони складали більшість. Поляки – жителі міста, нерідко жінки і діти – не тільки підтримали своїх вояків, але й самі брали участь у вуличних сутичках. По-друге, противнику вдалося швидко об'єднати військові сили міста. Їх основу склали три формації:

1. Польська Організація Військова – колишні легіонери 1-ої бригади Й.Пілсудського, добре організовані; мали свої філії в Станіславі, Коломиї, Бродях та інших містах Галичини.

2. Польський корпус Допомоговий, провідником якого був Владислав Сікорський, складався з солдат і старшин на той час розформованого корпусу.

3. Польські кадри Військові, до яких входили різні товариства – "Сокул", "Гвезда", "Скала", а також молодіжні, студентські, жіночі організації. Загальне керівництво опозицією здійснював 44-річний граф Олександр Скарбек – лідер польського народно-демократичного руху в Галичині, колишній випускник Стрийської гімназії.

Українці вимушені були оборонятися вже від полудня першого листопада. Бій розпочали поляки у південно-західній ділянці Новий Світ. З ініціативи капітана Здислава Татара-Тшесьньовського в приміщенні народної школи ім. Сенкевича, що по вул. Польній, вже зранку зібрались вояки. Друга група поляків зосередилась в Будинку техніків по вул. Іссаковича. Ці польські підрозділи розпочали атаку на українську залогового вокзалу, що налічувала 47 вояків. Українське військове командування чекало на прибуття січових стрільців, та через саботаж залізничників, котрі були переважно поляками, перший транспорт стрільців вирушив з Чернівців тільки пополудні другого листопаду. Через саботажницькі дії залізничників потяг затримався в Станіславі і до Сихова прибув лише надвечір третього листопада.

В той же час поляки часу не гаяли. У Львові були відкриті польські пункти вербування. Вже пополудні другого листопада поляки захопили ділянку від району Новий Світ і до школи Марії Магдалини на сході та вул. Сапегі. Вони опанували ділянку на схід від вокзалу між вулицями Городецькою – Бема – Янівською і з неї наступали на вокзал та залізничні майстерні.

Зрозуміло, що малочисельна українська залога не втримала Головного вокзалу. В подальшому успішне захоплення складів зброї та амуніції в районі Головного вокзалу дало змогу полякам взяти першість у боях за Львів. Тут серед різноманітного військового майна австро-угорської армії було захоплено 2 мільйони одиниць амуніції, що усунуло проблему озброєння польських добровольців і мобілізованих до польського війська, а також зумовило його зростання [11, с. 61].

З ініціативи Польського Комітету Народового між ними та представниками Української Національної Ради ввечері першого листопада велась переговори, які продовжились наступного дня в приміщенні сейму. Було укладено 24-годинне перемир'я, та воно не дало результатів, і вже пополудні третього листопада бої відновились. Тепер, окрім залізничного вокзалу, в руках поляків була Кадетська школа і собор св. Юра.

Як бачимо, відсутність січових стрільців протягом перших трьох днів боротьби за Львів була вирішальною і з трагічними наслідками. Лише третього листопада до Львова прибув перший транспорт легіонерів з Чернівців у кількості 800 вояків під командою сотника Осипа Бук-

шованого, які в першу чергу здобули Персенківку. Відразу на вулицях Львова почалися запеклі бої з поляками. Наступного дня прибула до Львова решта Легіону. Після кривавих дводенних вуличних зіткнень, в яких брали участь всі сотні УСС, було очищено багато вулиць, зайнятих поляками, та здобуті важливі будинки, які, як башти фортець, ділили Львів на дві частини. Такими будинками-фортецями були: Цитадель, Оссолінеум, казарми Фердинанда, будинок Сейму, казарми поліції по вулиці Казимирівській, станція Підзамче та інші будинки. Особливо криваві бої веліся за будинок Сейму, Цитадель, Головну пошту та казарми Фердинанда. Легіон УСС став головною військовою частиною, на яку спиралися всі бойові дії у Львові.

Зрозумівши, що втрата Головного вокзалу та взяття поляками там складів зброї та амуніції може призвести до поразки в боротьбі за Львів, українське військове командування надало наказ січовим стрільцям здобути його. Легіонери декілька днів безуспішно атакували поляків, які захищали Головний вокзал, зазнали великих втрат, та їм довелося відступити.

Бойова ініціатива п'ятого та шостого листопада була на стороні поляків. Кількість польських вояків щодня збільшувалась, і це дозволяло їм постійно штурмувати українські позиції з великими для себе втратами.

Восьмого листопада оперативна ініціатива перейшла до рук українців. Вони почали безперестанку атакувати позиції поляків, в основному на півдні і на півночі, з метою вирівняти бойову лінію та відкинути крила, що загрожували українському центру. Отримавши підкріплення з Великої України, 13 листопада українці розпочали наступ на Кадетську школу, який був відбитий поляками. Ці наступи повторили 15 та 17 листопада, та вони знову були безуспішні.

Кращі досягнення в українців були на півночі. Тут 14-го та 15-го листопада вони відкинули поляків до лінії вулиць Гранична – Короля Яна III – Св. Мартина. Особливо в боях відзначився загін ім. Гонти, добровольців з Великої України під командою отамана Андрія Долуда.

Українські успіхи мали велике значення в боротьбі за Львів та викликали відповідну реакцію зі сторони поляків, які апелювали про допомогу до Ю. Пілсудського. В той час, посівши пост тимчасового керівника Польської держави, він проводив агресивну політику відносно Західноукраїнської Народної Республіки. Щоб виграти час та зібратися з силами, представники польських політичних кіл звернулися до Української Начальної команди з проханням перемир'я. 18 листопада дві сторони погодились на перемир'я протягом 48 годин, яке пізніше продовжили до 6-ої ранку 21 листопада. Тимчасове замирення не дало жодних результатів, бо польські домагання перекреслювали державну суверенність, на що українці піти не могли.

17 листопада прибулий літаком із Перемишля кур'єр повідомив Чеслава Мончинського, що до Львова 18-го відходить група "Одсеч" під командуванням підполковника Міхала-Тадеуша Токаржевського. Командир польських військ у Львові отримав наказ підготувати план бойових дій групи у місті, скласти списки українських діячів, яких слід негайно заарештувати, а також підготувати місця для розміщення полонених і заарештованих українців. Тепер стало зрозумілим, чому поляки запросили перемир'я. Вони надіялися, що нарешті зможуть оволодіти Львовом за допомогою групи М. Токаржевського. Це була досить потужна бойова сила, яка складалася з шести ешелонів і бронепотягу, на яких прибули 1400 солдатів і офіцерів, дві сотні уланів, 16 гармат із

обслугою. Відтепер співвідношення сил у Львові різко змінилося на користь поляків.

Після прибуття групи "Одсєч" до Львова львівське польське угруповання станом на 21 листопада мало не менше 6686 вояків, у тому числі в бойових лавах – 4400 солдат. Особливо дошкульних ударів українцям завдавав авіазагін, який протягом 69 нальотів в період з 5 по 22 листопада скинув на Львів та навколишні села 250 бомб вагою 4-25 кг. Українських військ було майже удвічі менше. Значна перевага в силах дозволила підполковнику М.Токаржевському, який очолив польські війська у Львові, о шостій годині ранку 21 листопада перейти до активних дій. Чотири групи під командуванням офіцерів Владіслава Сікорського, Мечислава Борути, Броніслава Перацького і Тшенювського при підтримці п'яти артилерійських батарей, двох бронепоездів ударили головними силами на півночі і півдні з метою оточити місто, знищити частини Галицької армії і полонити український уряд. Сильне угруповання В. Сікорського атакувало Підзамче та Високий Замок з метою вийти до Личакова і замкнути оточення. Йому назустріч пробивалася група бронепоездів, артилерії і літаків. Група В.Сікорського протягом дня так і не змогла подолати опір українських підрозділів. Вони відкинули аж до Голосок групу капітана Віктора, що хотіла прорватись до Збоїськ. Дві сотні січових стрільців, скріплені загном А. Долуда, сміливим контрударом в районі Замарстинівської викликали паніку серед польських частин, які наступали на Підзамче. Особливо відзначилися сотні січовиків. Вони продовжували нести на своїх плечах головний тягар боїв за Львів. Завдяки їх звитязі вдалося утримати добру половину фронту, зокрема такі важливі стратегічні вузли, як Цитадель, Оссолінеум, Сейм, Підзамче, Високий Замок.

Несподівано під вечір Голова Державного секретаріату ЗУНР Кость Левицький повідомив про наміри здати Львів. Більшість старшин висловилися проти цього. Але командувач наполягав, обіцяючи якнайшвидше повернення до міста. Він не знав, що саме в той момент прибулий з Кракова генерал Болеслав Роя прийшов до згоди із М.Токаржевським припинити наступ і чекати на допомогу з Польщі. Та наказ про відступ вже пішов до українських частин. Чимало старшин і стрільців, особливо тих підрозділів, які міцно утримували свої позиції, сприйняли наказ про евакуацію як зраду. "Наказ про конечність опущення наших позицій у Львові дня 22 листопада 1918 року прийняло стрілецтво неприхильно, а то й крайньо вороже, – згадував отаман О. Букшований. – Були випадки, що стійкові не хотіли опустити своїх становищ, а коли їм рішучо наказали це під загрозою, що попадуть в полон, подавалися – проклинали весь світ – за своїми частинами поза Львів".

Зважаючи на загальний стан та бойовий дух січовиків, О. Букшований, зібравши свої боездатні сотні, зі Львова не відступив. Він самовільно зайняв оборону лінії Підбірці-Лисиничі-Винники-Чишки і перекинув залізничні шляхи Львів-Підгайці та Львів-Красне. Завдяки січовикам і численним партизанським групам навколо Львова одразу ж почав формуватися фронт. Та все ж відступ українських вояків зі Львова був сприйнятий як поразка. Так закінчилася перша фаза українсько-польської війни. Безумовно, це підірвало авторитет української держави на міжнародній арені, моральний дух армії і народу. Значних втрат – до 300 вбитих і близько 1000 поранених – зазнали українці. Поляки втратили вбитими, пораненими і полоненими 1200 вояків. До того ж, вони здобули вигідний плацдарм для розгортання військових дій у Східній Галичині. Так Львів опи-

нився в епіцентрі польсько-української війни, яка продовжувалася аж до середини 1919 р.

В історії битви за Львів січовики висунули зі своїх лав багато героїв. Серед них – організатор атак сотник Ілько Цюкан, командир кулеметників четар Петро Франко, герої штурму банку і Дирекції залізниць Роман Купчинський та Ярослав Гордій, підхорунжий Мирослав Сіцинський, який підбив польську бронемашину, 15-літній стрілець Осип Шварко – прощений кулеметною чергою в бою за Сейм, стрілець Осип Крілик – поранений в бою за Оссолінеум (згодом він став першим секретарем ЦК КПЗУ. Будучи репресованим у 1933 р., розстріляний в Орловській тюрмі 11 вересня 1941 р.).

Історичне значення та головна роль УСС в історії українського народу полягають у тому, що вони першими після втрати Україною державної незалежності визначили революційну ідею відродження і створення власної збройної сили для боротьби за самостійну державність. УСС стали першою збройною формацією українського народу в новітній добі його історії та мали всі типові ознаки національної збройної сили. Легіонери боролися проти головного історичного ворога України, що загрожував існуванню української нації – проти царської Росії. Вони добре розуміли, що треба боронити Галичину і Буковину перед агресією росіян, і що тільки через поразку і розгром царської Росії постане на її руїнах Вільна Україна.

Національно-визвольний рух українців Східної Галичини, Буковини і Закарпаття був складовою частиною боротьби народів Австро-Угорщини за право на самовизначення і сприяв розвалу імперії. Утворення 18-19 жовтня 1918 р. у Львові Української Національної Ради і проголошення ЗУНР, збройний захист її територіальної цілісності засвідчили рішучу готовність забезпечити державну незалежність і соборність України. Неприятлива зовнішньополітична ситуація, необхідність українців боротися кількома фронтами стали головними причинами втрати державної незалежності і територіальної цілісності України. Потрібно зауважити, що в той час не вдалося знайти спільної мови з поляками, які розглядали Східну Галичину як свої корінні землі. Досить влучно сказав професор Люблінського університету Анджей Сулима Камінський: "В очах українців ми, поляки, є окупантами...Для українців, які 1918 року відбудовували свою державу, ми були тим, чим для сілезьких повстанців була Німеччина" [12, с. 9–10].

Список використаних джерел

1. Ріпецький С. Українське січове Стрілецтво: визвольна ідея і збройний чин. – Нью-Йорк, 1956.
2. Piłsudski J. Pisma zbiorowe. Tom X. – Warszawa, 1938.
3. Machray R. The Poland of Piłsudski. – New York, 1937.
4. Gorka O. Outline of Polish History. – London, 1945.
5. Philips C. Paderewski, the story of a modern immortal. – New York, 1934.
6. Czubiński A. Walka o granice wschodnie Polski w latach 1919–1921. – Opole, 1993.
7. Державний архів Львівської області. – Ф.257, оп. 1, спр.54.
8. Баран С. З перед 10 літ // Діло. – Ч. 235. – 1928 р.
9. Кузьма О. Листопадові дні 1918 р. – Львів, 1931.
10. Шухевич С. Спомины з українсько-галицької армії. – Львів, 1929.
11. Czubiński A. Walka o granice wschodnie Polski w latach 1919–1921. – Opole, 1993.
12. Kamiński A.S. W kręgu moralnej i politycznej ślepoty: Ukraina i Ukraińcy w oczach Polaków // Suczasnist. Zeszyt w języku polskim. – 1985. – No. 1–2.

Надійшла до редколегії 16.07.14

В. Манзуренко, редактор
журнала "Однострій", Львов, Україна

УКРАИНСКИЕ СЕЧЕВЫЕ СТРЕЛКИ В НОЯБРЬСКИХ БОЯХ ЗА ЛЬВОВ

Статья посвящена участию украинского добровольческого воинского формирования австро-венгерской армии – Украинских Сечевых стрелков – в украинско-польской войне, начавшейся в ноябре 1918 г. во Львове. Сравниваются военные силы украинской и польской сторон, боровшихся за город в это время. Автор подчеркивает историческое значение и роль УСС в истории борьбы украинского народа за независимость.

Ключевые слова: Украинские Сечевые стрелки, ноябрьские бои, украинско-польская война, Галиция, Львов.

V. Manzurenko, Editor
"Odnostriy" magazine, Lviv, Ukraine

UKRAINIAN SICH RIFLEMEN IN LVIV NOVEMBER FIGHTING

The article deals with the participation of Ukrainian volunteer military formation of Austro-Hungarian army – Ukrainian Sich Riflemen – in Polish-Ukrainian war that occurred in November, 1918 in Lviv. The author compares the military forces which both Ukrainian and Polish sides possessed in the city by that time. The author emphasizes the role of Ukrainian Sich Riflemen for Ukrainian independence.

Key words: Ukrainian Sich Riflemen, November fighting, Polish-Ukrainian War, Galicia, Lviv.

УДК 94 (477) +32.019

О. Мосієнко, асп.
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир

ПРОПАГАНДА В УМОВАХ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (АНАЛІЗ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ВОЛИНИ)

Стаття досліджує методи психологічного впливу на читачів періодичних видань часів Першої світової війни. Волинські часописи стали об'єктом дослідження через прифронтовий статус регіону. Головну увагу приділено технологіям формування образу ворога. Причини війни, доцільність участі у ній, ставлення щодо союзників та ворогів, фронтові новини – все це знайшло відображення у періодичних виданнях. Аналіз цієї інформації дозволяє класифікувати техніки пропаганди початку XX ст.

Ключові слова: Перша світова війна, пропаганда, періодичні видання Волині.

Сучасні політичні реалії переконують у тому, що пропаганда є дієвим механізмом не лише холодної "інформаційної" війни, а й її "гарячого" аналогу. Ефективність поєднання можливостей ЗМІ та пропаганди вперше була апробована та доведена представниками ворогуючих сторін в умовах Першої світової війни. Друковані засоби масової інформації, публіцистична література 1914–1917 рр. є важливим історичним джерелом, знайомство та вивчення якого дозволять по-новому прочитати сторінки історії сторічної давнини. Аналіз публікацій регіональних видань Волині дасть можливість дослідити особливості механізмів інформаційного протистояння, які використовувались російськими журналістами та політиками в роки Першої світової війни в одній із прифронтових губерній.

Вивчення проблематики інформаційно-психологічного впливу в умовах Першої світової війни розпочалося в двадцятих роках минулого століття. Для з'ясування пропагандистських прийомів, що застосовувалися в періодиці, було поставлено завдання проаналізувати публікації, що стосувалися технологій інформаційно-психологічного впливу, виділити загальні тенденції.

У вітчизняній історіографії більшість робіт, присвячених вивченню цього аспекту політики Росії та Австро-Угорщини, опосередковано торкаються питань, пов'язаних з темою даної розвідки. Проте ситуація змінюється, і з'являються роботи, присвячені боротьбі в інформаційному просторі Першої світової війни. Одним з перших вітчизняних спеціалістів з комунікативних технологій став Г. Почепцов, дослідник інформаційних і психологічних війн [18]. Особливої уваги заслуговують розвідки М. Голика, С. Сегеди, О. Кирієнка, що присвячені агітаційно-пропагандистському впливу преси як в Австро-Угорщині, так і в Росії [7, 12, 21]. Водночас західна історична наука почала активно вивчати подібні питання відразу після завершення "Великої війни". Традиційно експертом у галузі пропаганди вважається Гарольд

Лассуел, який у 1927 р. узагальнив зміст та наслідки пропаганди в умовах Першої світової війни. Зосередившись на аналізі інформаційної боротьби між західними союзниками та Четверним союзом, він побіжно торкнувся і Східного фронту [15]. В працях західних дослідників міститься теорія і практика пропагандистської роботи під час збройних конфліктів, зокрема і періоду Першої світової війни, коли пропаганда була вперше використана систематично як зброя [14].

Регіональна преса, яка видавалась в умовах війни, являє собою цікавий об'єкт дослідження. Автором обрано дві щоденні газети: волинські періодичні видання "Наша Волинь" та "Жизнь Волини". Незважаючи на певну заангажованість, вони містять інформацію, котра дозволяє ознайомитись зі змінами у суспільно-політичних настроях у прифронтовій губернії протягом війни. Окремими розділами в газетах були рубрики "Місцеве життя", "Хроніка війни", "Обов'язкові постанови". Публікації в цих рубриках присвячувались фронтовим та місцевим новинам. З початком Першої світової війни журналісти волинської преси долучились як до прямої, так і прихованої інформаційної війни. У коментарях, аналітичних та інших матеріалах формували образи союзників та ворогів, переконували населення у тимчасовості поразок та неминучості перемоги, спонукали читачів до благодійної допомоги російській армії тощо.

Прискорені темпи індустріалізації кінця XIX – початку XX ст. позначилися і на розвитку комунікацій. В арифметичній прогресії збільшувалась кількість періодичних видань, а за відсутності альтернативних джерел преса перетворювалася на монополіста, який став якісно новим засобом розповсюдження інформації та ідей. На початку XX ст. пропагандист у своїй діяльності міг розраховувати лише на друковані видання, частково на візуальні засоби: плакати, листівки, прокламації. При цьому необхідно пам'ятати, що переважну більшість населення Російської імперії складали неписьменні або